

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

*Ірина ПЕТРОВА,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу та поведінкової економіки,
Університет економіки та права КРОК (м. Київ)*

Сучасний стан ринку праці в Україні характеризується посиленням негативних тенденцій, спровокованим, насамперед, російсько-українською війною. Спостерігається скорочення чисельності населення, його працездатної частини, зайнятих осіб. Відбувається безпрецедентна руйнація робочих місць, триває процес закриття підприємств, здебільшого через їх фізичне пошкодження, вплив робочої сили, звуження сфери підприємницької діяльності. Вже в перші місяці війни, за результатами опитування соціологічної групи «Рейтинг», половина (53 %) українців, які мали роботу до війни, втратили її. Водночас, 22 % працюють у звичному режимі, 21 % – віддалено або частково, і лише 2 відсотки – знайшли собі нову роботу [1].

Катастрофічних розмірів сягає міграція українців за кордон, значно збільшується рівень внутрішньої, в тому числі вимушеної міграції населення. Через війну загострюється економічна та фінансова криза, розкручується інфляційна спіраль, і як наслідок, відбувається падіння доходів населення, поглиблення соціальної нерівності.

Згідно звіту Національного банку України, в Україні більшість підприємств не може забезпечувати зарплати на довоєнному рівні. Падіння зарплат у приватному секторі становило 25–50 % порівняно з довоєнними показниками. Зростає кількість підприємств, які урізали зарплати працівникам на 10–50 %, зокрема, в енергетиці та сфері послуг, транспорті та торгівлі. Найбільше постраждала видобувна сфера та будівництво [2].

Українське суспільство зіткнулося з жорстокою демографічною кризою, наслідки якої будуть вдавати ознаки ще десятки років: підвищення захворюваності і смертності населення, гостра диспропорція між чисельністю чоловічого та жіночого населення, потужний міграційний вплив населення, який навряд чи припиниться після війни. Згідно з висновками Українського інституту майбутнього, якщо не повернути цих людей назад, кількість працездатного населення в Україні скоротиться до 10–11 млн осіб. Такої кількості людей буде недостатньо для підтримки сталого економічного зростання, навіть за наявності достатніх фінансових ресурсів на відбудову та розвиток [3].

За період війни серйозних збитків зазнала інфраструктура ринку праці, зокрема у сфері надання освітніх послуг та у сфері охорони здоров'я. Очікувано збільшилася головні структурна диспропорція ринку праці – між попитом на робочу силу та її пропозицією, що у свою чергу, обмежує можливості працевлаштування безробітних та можливості задоволення потреб роботодавців у працівниках.

Значні перекося у співвідношенні кількості вакансій до числа резюме від претендентів на відповідні посади зберігаються у таких галузях: страхування (47 резюме на одну вакансію), агробізнес (50), медицина, фармацевтика (53), ІТ, комп'ютери, інтернет (55), телекомунікації та зв'язок (56), маркетинг і реклама (59), робітничі спеціальності (61) [4].

Суттєвою тенденцією є поширення дистанційної роботи, про що зокрема свідчить збільшення кількості фрілансерів. Загальна кількість фрілансерів у 2022 р. зростає на 33 %. Найбільше фрілансерів (майже 29 %) працюють за напрямом «Дизайн і арт», понад 20% – в категорії «Робота з текстами» та понад 19,5 % – у сфері програмування. Активно зростає попит на фахівців у категоріях «переклади» та «копірайтери» [4].

Розповсюдження дистанційної роботи часто супроводжується зростанням неформальної зайнятості.

У відповідь на ці виклики вже тепер потрібно розробляти стратегію повоєнного розвитку ринку праці в Україні. Його перетворення має відбуватися, з одного боку, в єдності із загальною концепцією модернізації української економіки. З іншого боку, – у відповідності до європейських цінностей, скільки економічний та соціальний успіх України прямо залежить від її інтеграції до європейської спільноти.

На нашу думку, пріоритетом стратегії повоєнного розвитку ринку праці мають стати, по-перше, активна політика відновлення та створення робочих місць. Зрозуміло, що це потребуватиме чималих інвестицій, головним чином, закордонних. Також не є несподіваним, що західні інвестори впливатимуть на визначення сфери прикладання своїх ресурсів. Менше з тим, варто розробити власну концепцію відродження економіки, окресливши основні точки зростання. Поряд з безпосереднім відшкодуванням збитків, відбудовуванням зруйнованого, треба передбачити підтримку і розвиток інноваційних видів діяльності.

Другим пріоритетом ми вважаємо гармонізацію потреб ринку освітніх послуг і ринку праці. В умовах жорстких бюджетних обмежень, з якими стикнеться повоєнна Україна, необхідно чітко визначити пріоритетні напрями професійно-кваліфікаційної підготовки у відповідності з потребами ринку праці. Поряд із розширенням підготовки висококваліфікованих робітників, потреба в яких на етапі реконструкції багатьох сфер економічної діяльності зростатиме, важливо зберегти переваги вищої освіти, підтримуючи українські вищі навчальні заклади, поєднуючи в їх межах наукову, педагогічну та виробничу діяльність.

Третій пріоритет пов'язаний з обмеженням безробіття, упередженням його застійних форм. Необхідно змінити ставлення до безробітних та зневірених як до невдач та баласту суспільства, розвивати підхід до них як до ресурсу праці, потенціал якого може і повинен бути задіяним. Надання будь-якої роботи, нехай тимчасової, є кращим, ніж допомога по безробіттю та виплати на утримання. Необхідно всіляко сприяти всім формам і видам зайнятості та самозайнятості, стимулюючи мале і мікропідприємництво. В суспільстві слід на всіх рівнях формувати цінність зайнятості як найважливішої сфери самореалізації людини.

Ще одним пріоритетом в повоєнній економіці має бути забезпечення соціального захисту населення. Очевидно, що проблем бідності та соціальної

нерівності в найближчій перспективі не вдасться уникнути. Проте їх накопичення становить загрозу соціальній безпеці держави. Не виключено, що за умов низьких доходів міграція населення до інших країн не зменшиться. Отже, є необхідність в розробці багаторівневої та багатокомпонентної системи соціального захисту населення.

Список джерел:

1. Офіційний сайт соціологічної групи «Рейтинг». URL: [www/ratinggroup.ua/](http://www.ratinggroup.ua/)
2. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд червень 2022 року. Національний банк України https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-06.pdf?v=4.
3. Боротьба за людей: Україна програла битву, але має виграти війну. URL: <https://uifuture.org/publications/borotba-za-lyudej-ukrayina-prograla-bytvu-ale-maye-vygraty-vijnu/>
4. Ринок праці в Україні: шанси знайти роботу зростають. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3654742-rinok-praci-v-ukraini-sansi-znajti-robotu-zrostaui-prote-ne-skriz.html>